

Лавринець Анастасія Павлівна

*аспірант кафедри філософії та освіти дорослих
Центрального інституту післядипломної педагогічної
освіти ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»*

СУЧАСНИЙ СТАН ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті проаналізовано вітчизняний досвід професійної діяльності вчителів музичного мистецтва з організації роботи з естрадного співу в курсовий та міжкурсний періоди, визначено змістовний компонент підготовки, особливості побудови процесу підготовки та намічено перспективи розвитку.

Ключові слова: вчитель музичного мистецтва, професійна діяльність, естрадний спів, післядипломна педагогічна освіта, вітчизняний досвід.

Лавринец Анастасия Павловна

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЯ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА В СИСТЕМЕ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. В статье проанализирован отечественный опыт профессиональной деятельности учителей музыкального искусства по организации работы в курсовой и междукурсовой периоды, определены содержательный компонент подготовки, особенности построения процесса подготовки и намечены перспективы развития.

Ключевые слова: учитель музыкального искусства, профессиональная деятельность, эстрадное пение, последипломное педагогическое образование, отечественный опыт.

Anastasiia Lavrynets

THE MODERN STATE OF VOCAL TRAINING OF PREPARING THE TEACHER OF MUSIC IN THE PEDAGOGICAL EDUCATION SYSTEM

Abstract. The article is devoted to the consideration of the current state of the preparation of teachers of musical art from pop singing in institutions of postgraduate pedagogical education, the domestic experience of the professional activity of teachers of musical art on the organization of work on pop singing in course and course periods is analyzed, the content component of preparation, features of construction process preparation and planned development prospects.

Key words: teacher of musical art, professional activity, pop singing, postgraduate pedagogical education, domestic experience.

Постановка проблеми

У реформуванні сучасної мистецької освіти важливого значення набувають процеси підготовки вчителя музичного мистецтва до практичної роботи в межах

післядипломної педагогічної освіти. В період розвитку естрадного виконавства, яке в сьогоденні визнано поширеним явищем серед дітей та молоді, настає потреба в ґрунтовній підготовці вчителів музичного мистецтва до професійної діяльності з естрадним співом. Для окреслення шляхів новітньої підготовки вчителів до цього виду діяльності слід проаналізувати сучасний стан обраної проблеми та визначити зміст підготовки вчителів, згідно з вимогами сучасної мистецької освіти.

Актуальність проблеми дослідження. У новому Законі «Про освіту» післядипломна педагогічна освіта передбачає набуття нових і вдосконалення раніше набутих компетентностей у процесі підвищення кваліфікації під час набуття нових або вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності¹. В системі післядипломної педагогічної освіти, яка сьогодні є структурним компонентом національної системи освіти України й органічною складовою неперервної освіти педагогічних кадрів, забезпечуються умови для наступності і неперервності підвищення кваліфікації вчителів різних фахів. Одним з основних завдань післядипломної педагогічної освіти є створення умов для постійного підвищення кваліфікації фахівців, розвитку їхнього потенціалу, професіоналізму, інтелектуального і культурного рівня, для вчителів – фахівців з різних навчальних дисциплін, серед яких і вчителі музичного мистецтва.

Аналіз основних досліджень та публікацій

Проблеми підготовки вчителів музичного мистецтва в межах післядипломної педагогічної освіти та неперервної освіти вчителів музичного мистецтва стали предметом дослідження в працях Н. Мурованої, Н. Сегеди; проблеми мистецько-педагогічної діяльності вчителя в загальноосвітніх навчальних закладах розглянуто в роботах Ю. Дворника, Л. Масол, К. Сергєєвої, Л. Хлебнікової; питання удосконалення професійно-особистісних рис вчителя музичного мистецтва розкрито в працях А. Растригіної, С. Соломахи. Актуальні питання методики вокальної підготовки висвітлено в працях В. Антонюк, В. Богадунова, Н. Гребенюк, Л. Василенко, Л. Дмитрієва, Т. Ткаченко та ін. Заслужують на увагу праці з методики викладання музики в загальноосвітній школі та підготовки вчителя музики Е. Абдулліна, О. Апраксіної, Н. Гуральник, Д. Кабалевського, А. Козир, О. Лобової, Л. Масол, О. Олексюк, В. Орлова, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Рудницької, З. Софроній, О. Хижної, Л. Хлебнікової, В. Шульгіної, О. Щолокової, Д. Юник та ін. Питання підготовки вчителів до роботи з естрадним виконавством та навчання естрадному співу розкрито в працях І. Ісаєвої, Е. Белобрової, Н. Скопец.

Питаннями викладання естрадного вокалу займалися Н. Дрожжина, С. Клітін, Дж. Колліер, Е. Кунін, У. Сарджент та ін. Водночас дослідження з питань підготовки вчителів музичного мистецтва до роботи з естрадним співом в межах післядипломної педагогічної освіти досить обмежені.

¹ Про освіту : закон України // Відом. Верховної Ради України. — 2017. — Ст. 18.

Метою статті є розгляд сучасного стану підготовки вчителів музичного мистецтва до професійної діяльності з естрадного співу в закладах післядипломної педагогічної освіти на основі вітчизняного досвіду з організації навчання естрадному співу в курсовий та міжкурсний періоди, із зазначенням змістовної компоненти підготовки.

Завдання статті — з'ясувати сучасний стан підготовки вчителів музичного мистецтва до професійної діяльності з естрадного співу, визначити змістовну складову цього виду підготовки в закладах післядипломної педагогічної освіти, проаналізувати вітчизняний досвід з організації навчання естрадному співу в курсовий та міжкурсний період, розглянути перспективи розвитку обраної проблеми.

Виклад основного матеріалу

Післядипломна педагогічна освіта як складова державної системи освіти є необхідною часткою постійного професійного росту вчителів, складовою безперервної освіти, що задовольняє професійні, соціальні й культурологічні запити педагогів-практиків, спонукає їх до постійного самовдосконалення у професійному та особистісному вимірах. Вона стає своєрідним випереджувальним механізмом, що стабілізує й адаптує систему освіти до нових вимог соціально-економічного розвитку держави⁷.

До основних завдань післядипломної педагогічної освіти відносять: приведення обсягів та змісту підготовки і підвищення кваліфікації у відповідність до поточних і перспективних потреб держави; формування змісту навчання, яке має цільове спрямування на професійний розвиток конкретних фахівців; застосування сучасних навчальних технологій та запровадження дистанційної, очно-заочної, екстернатної форми навчання; забезпечення організаційної єдності із системою підготовки фахівців завдяки урахуванню потреб ринку праці; оптимізація мережі навчальних закладів системи післядипломної педагогічної освіти на засадах поточного та стратегічного планування потреб у професійному навчанні фахівців⁷.

Процес підвищення кваліфікації та підготовки вчителя музичного мистецтва до новітніх тенденцій у мистецькій вітчизняній освіті являє собою структуровану відкриту систему, яка охоплює етапи, компоненти, елементи навчання і вимагає теоретичного моделювання, а також винайдення чинників для ефективного управління процесами формування комплексу професійних компетентностей та набуття в процесі навчання інноваційного особистісного досвіду вчителів музичного мистецтва.

Навчання вчителів музичного мистецтва в межах післядипломної педагогічної освіти проходить на основі навчальних планів, навчальних робочих програм, що розподілені в навчальні модулі, серед яких особливого значення набувають модулі фахового призначення (посадово-функціональний, інноваційно-дослідницький, модуль професійно-особистісного розвитку). Усталена програма

⁷ Проект Концепції розвитку педагогічної освіти (2018). — Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proekt-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>. — Дата звернення: 30.01.2018. — Назва з екрана.

фахової підготовки містить теоретичні лекційні, практичні заняття, тематичні дискусії, спецкурси, тренінги тощо.

Для визначення сучасного стану підготовки вчителів до професійної діяльності з естрадного співу проаналізовано програми та навчально-тематичні плани підвищення кваліфікації вчителів музичного мистецтва в інститутах післядипломної педагогічної освіти України. Виділено змістовну складову навчального процесу, тематику занять в курсовий період й у міжкурсний період та самоосвітню діяльність, які пов'язані з обраною проблемою.

Аналіз навчальних програм підвищення кваліфікації довів наявність стандартного пакету лекційних і практичних занять з фахових модулів.

Аналіз змістової складової програм підвищення кваліфікації вчителів музичного мистецтва в курсовому періоді в інститутах післядипломної педагогічної освіти довів наявність поширеної тематики, пов'язаної з вокальною підготовкою вчителів, зазначених у табл. 1.

Таблиця 1

Тематика занять з вокальної підготовки вчителів музичного мистецтва в післядипломній педагогічній освіті

№ з/п	Тематика занять	Види занять	Кількість годин
1	Формування, розвиток вокально-хорових навичок на уроках музики та в позакласній роботі	практичні	4
2	Методика хорової роботи зі школярами	практичні	2
3	Методика роботи в а-капельному співу	практичні	4
4	Вокально-хорова роботи на уроках і в позаурочному виховному середовищі	практичні	8
5	Методика вокально-хорової діяльності	практичні	8
6	Організація роботи хорового колективу	спецкурс	4
7	Розвиток хорового мистецтва в Україні	лекція	2

Узагальнення змісту навчання вчителів музичного мистецтва на курсах в післядипломній педагогічній освіті надало можливість виявити акцентування тематизму на вокально-хоровій роботі як в урочній, так і в позаурочній діяльності, що являють собою в основному як практичні заняття із різною кількістю годин, іноді у вигляді спецкурсу або лекційного заняття.

Проблеми підготовки музичного мистецтва до професійної діяльності з естрадного співу зустрічаються в навчально-тематичних планах в інститутах післядипломної педагогічної освіти досить обмежено. Такий вид професійної підготовки здійснюється здебільшого на основі невеличких спецкурсів або занять з педагогічної практики й окремі заняття подані у вигляді майстер-класів або практикумів.

Аналіз планів обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти довів, що проблема естрадного співу розглядається у міжкурсний період на обласних семінарах для вчителів музичного мистецтва, де обговорюються питання підготовки обдарованих школярів до виконання естрадної пісні, проблеми розвитку сценічної майстерності та питання добору доцільного репертуару і вікових особливостей вокального голосу школярів тощо.

Методичну основу організації вокальної роботи з пісенним репертуаром вчителів музичного мистецтва складають методичні поради О. Ростовського, методичні аспекти з питань вокальної підготовки, що розглянуті в працях Є. Алмазова, Л. Абелян, А. Козир, З. Курлянд, Г. Струве, В. Соколова, Г. Падалки, Г. Перештейльнас, В. Попова, Т. Овчинникової, О. Єременко, Є. Проворової та інших.

Аналіз вітчизняного досвіду з проблеми професійної діяльності вчителя музичного мистецтва з естрадного виконавства доводить, що сучасні вчителі у більшості випадків на заняттях з естрадного вокалу з учнями шкільного віку використовують власні методики навчання естрадному співу та застосовують методики класичної академічної постановки голосу, що розглядалися в процесі фахової підготовки у вищих навчальних закладах.

Аналіз досвіду вчителів музичного мистецтва стосовно роботи з естрадною піснею дає змогу констатувати, що основою вокальної роботи над естрадною піснею є практична складова, яку вчителі музичного мистецтва набули в процесі фахової професійної підготовки на музично-педагогічних факультетах, де викладається навчальна дисципліна «Естрадний вокал». Аналіз змісту навчальної дисципліни «Естрадний спів», яка викладається в педагогічних університетах, довів, що зміст складають лекційні заняття про історичний розвиток вокального виконавства, принципи та методи самостійної праці над художнім та навчально-педагогічним репертуаром, основи методики викладання естрадного співу із системи К Станіславського⁸. До змісту практичних занять з дисципліни входять: практична робота над елементарними основами співацького дихання, досягнення високої позиції звучання, опори звуку, легкого голосоведіння без форсування, різних атак звуку, досягнення в співі кантиленного та речитативного стилю звучання, розвиток голосоведіння *legato*, *non legato*, *staccato*, дотримання динаміки звуку, співацької артикуляції, чіткої дикції, співацької орфоєпії, навчання специфічних вокальних прийомів, характерних для різноманітних жанрів естрадної музики, виконання завдань із сценічного руху, сценічної мови, інсценування вокальних творів тощо. Значна частина фахової підготовки з естрадного співу базується на темах, пов'язаних з розвитком сценічної майстерності, роботи з мікрофоном, мікшерним пультом, підсилювачем, ревербератором, а також на проблемах підбору репертуарної програми, що підбирається з урахуванням вокальної та художньо-виконавської підготовки. Основу роботи над естрадним співом також складає хореографія, якій при фаховій підготовці також приділяється велика увага, бо спів під час руху, танцю – процес, складний для співака¹¹.

У вітчизняному доробку організації роботи з естрадним співом є також досвід творчих груп з проблеми естрадної пісні. Важливим компонентом формування практичного досвіду вчителів музичного мистецтва з естрадного співу є організація самоосвітньої діяльності педагогів.

⁸ Станіславський К. А. Собрание сочинений: в 8-ми т. / К. А. Станіславський. — М., 1954. — Т. 6. — С. 45–48.

¹¹ Ткаченко Т. В. Особливості викладання естрадного вокалу на музично-педагогічних факультетах педагогічних ВУЗів України / Т. В. Ткаченко // Молодь і ринок. — Київ, 1987. — № 1(72). — 2011 с. — С. 97–101.

Зважаючи на велику популярність розвитку естрадного виконавства в Україні, підвищення інтересу школярів до естрадного вокалу та бажання виконувати естрадні пісні, останніми роками активно розповсюджуються матеріали узагальненого педагогічного досвіду вчителів музичного мистецтва, що розкривають проблеми, пов'язані із естрадним виконавством. Вчителі музичного мистецтва роблять акцент на узагальнення педагогічного досвіду з проблем організації роботи з вокальними ансамблями естрадного співу, солістами-виконавцями, особливостями організації роботи над естрадним пісенним репертуаром тощо.

Важлива частина методичної діяльності вчителів музичного мистецтва — це створення авторських програм курсів за вибором і програм роботи гуртів естрадного вокалу. Проведений аналіз програмного забезпечення організації роботи гуртків з естрадного співу дав змогу визначити наявність авторських програм колективів, які рекомендовано до використання МОН України, серед яких: «Сольний спів», «Вокал» (Комплекс програм художньо-естетичного напрямку: Вінниця, 2013), «Естрадний спів» (Навчальні програми з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку / за ред. Т. В. Биковського, Г. А. Шкура. Київ, 2016), «Сольний спів», «Вокал» (Навчальні програми з позашкільної освіти (лист МОН від 19.08.2014 р. № 1/9-417) та ін.

Проведене анкетування серед вчителів музичного мистецтва, які перебували на курсах підвищення кваліфікації в обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти, надають можливість зробити висновок про наявні проблеми з питань організації професійної діяльності вчителя з естрадним виконавством, роботи з естрадною піснею в умовах загальноосвітньої школи, до яких відносимо: недостатня професійна фахова підготовка вчителів до цього виду діяльності, наявність знанневих і практичних прогалів з обраної проблеми, недостатня кількість науково-методичної літератури та сучасних методик роботи з дітьми різного шкільного віку, відсутність систематичної підготовки з основ сценічної майстерності співака-соліста, недостатній досвід роботи з хореографічної майстерності, із сучасними електронними пристроями, програмами редагування, конвертування звукових файлів та запису фонограм, а також майже відсутнім досвідом щодо здійснення аранжування вокального твору.

Отже, вивчення стану професійної підготовки вчителів музичного мистецтва з питань професійної діяльності стосовно естрадного співу в системі післядипломної педагогічної освіти дало змогу виявити суперечності між:

- суттєвим поглибленням значення спадкоємності педагогічної освіти, взаємозв'язку формальних, неформальних та інформальних форм освіти, тенденцією до інтеграції освітнього процесу та відсутністю обґрунтованих методологічних й організаційно-методичних засад наступності у формуванні професійно-особистісного досвіду вчителя музичного мистецтва щодо підготовки до роботи над естрадним виконавством в системі післядипломної педагогічної освіти;

- формуванням мотиваційно-ціннісної траєкторії особистості у набутті професійно-особистісного досвіду підготовки до роботи над естрадним виконавством в системі післядипломної педагогічної освіти з обраної проблеми і відсутністю

широкої варіативності освітніх програм (освітніх маршрутів), зумовленої потребами фахівців з музичного мистецтва;

- утвердженням компетентнісного підходу у здійсненні неперервної професійної підготовки вчителя музичного мистецтва до роботи над естрадним виконавством і недостатньою розробленістю необхідних теоретико-методичних засад організації роботи над естрадним виконавством¹¹.

Висновки

Аналіз сучасного стану підготовки вчителя музичного мистецтва до професійної діяльності з естрадного співу в системі післядипломної педагогічної освіти дав змогу визначити недостатній рівень такого виду підготовки в курсовий та міжкурсний періоди, довів недостатню кількість науково-методичного супроводу цієї підготовки, наявність недостатніх знань і практичних вмінь щодо особливостей впровадження прийомів та техніки естрадного співу. Вчителі музичного мистецтва в більшості випадків акцентують увагу на самоосвітню діяльність та формування власного досвіду роботи з обраної проблеми.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі

Подальших наукових розробок потребують проблеми створення сучасного методичного супроводу процесу підготовки вчителів музичного мистецтва до професійної діяльності з естрадного співу в межах післядипломної педагогічної освіти, питання набуття вчителями практичних навичок роботи над естрадною піснею у вигляді тренінгів та спецкурсів тощо.

Список використаних джерел

1. Про освіту : закон України // Відом. Верховної Ради України. — 2017. — Ст. 18.
2. Голубев П. В. Советы молодым педагогам-вокалистам / П. В. Голубев. — М., 1956. — 240 с.
3. Гребенюк Н. Є. Вокально-виконавська творчість: психолого-педагогічний та мистецтвознавчий аспекти / Н. Є. Гребенюк. — Київ, 1999. — 165 с.
4. Кох І. Е. Основи сценічного руху / І. Є. Кох. — М., 1963. — 231 с.
5. Левидов М. И. Работа по организации певческого дыхания / М. И. Левидов. — М., 1948. — 135 с.
6. Менабени А. Г. Методика обучения сольному пению / А. Г. Менабени. — М., 1987. — 289 с.
7. Проект Концепції розвитку педагогічної освіти (2018). — Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-do-gromadskogo-obgovorennya-proekt-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>. — Дата звернення: 30.01.2018. — Назва з екрана.
8. Станиславский К. А. Собрание сочинений: в 8-ми т. / К. А. Станиславский. — М., 1954. — Т 6. — С. 45–48.

¹¹ Ткаченко Т. В. Особливості викладання естрадного вокалу на музично-педагогічних факультетах педагогічних ВУЗів України / Т. В. Ткаченко // Молодь і ринок. — Київ, 1987. — № 1(72). — 2011 с. — С. 97–101.

9. Ткаченко Т. В. Постановка голосу майбутнього вчителя музики як складова вокально-звукової культури : посібник / Т. В. Ткаченко. — Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2009. — С. 97–101.

10. Ткаченко Т. В. Постановка голоса как основа профессиональной подготовки будущего учителя музыки / Т. В. Ткаченко. — Харьков, 2000. — 230 с.

11. Ткаченко Т. В. Особливості викладання естрадного вокалу на музично-педагогічних факультетах педагогічних ВУЗів України / Т. В. Ткаченко // Молодь і ринок. — Київ, 1987. — № 1(72). — 2011 с. — С. 97–101.

Anastasiia Lavrynets

THE MODERN STATE OF VOCAL TRAINING OF PREPARING THE TEACHER OF MUSIC IN THE PEDAGOGICAL EDUCATION SYSTEM

The article is devoted to the current state of training of music teachers of pop singing in institutions of postgraduate pedagogical education. One of the main tasks of postgraduate pedagogical education is to create conditions for continuous professional development of specialists, development of their potential, professionalism, intellectual and cultural level for teachers – specialists in various subjects and music teachers are among them. To determine the current state of teacher training for professional pop-singing activities, programs and educational-thematic plans of music teachers postgraduate education in institutes of postgraduate pedagogical education of Ukraine were analyzed. The content of the educational process and the themes of the courses during the course and in the intercourse period, the self-education activities related to the chosen problem were determined.

The analysis of the experience of music teachers in the field of pop singing allows to state that the basis of vocal work of music teachers with pop singing is the practical component that they acquired during professional training at the music pedagogical faculties, where the educational discipline "Pop vocals" is taught.

The work experience of music teachers of pop singing also contains organizing the work of creative groups with pop singing problems. The work on creating author's programs for courses of choice and programs of works of pop vocal clubs makes an important part of the methodological work of music teachers.

An analysis of the current state of preparation of a music teacher for the organization of work on pop singing in the system of postgraduate pedagogical education allowed to determine insufficient level of this training during the course and between the courses periods, proved insufficient amount of scientific and methodological support of this training, the lack of knowledge and practical skills regarding the peculiarities of implementation of pop singing techniques. The music teachers focus on self-education activities and the formation of their own work experience of the chosen problem in most cases.